

Sinclair je bil aretiran, ko je čital ustavo!

Glavni pisatelj je bil vržen v avtomobil in odpeljan neznan kam, ko je hotel demonstrirati, da ima po ustavi svobodo govora. — Ječe v Los Angelesu so polne delavcev. Čez 400 je bilo aretiranih v dveh tednih.

HUGHESU JE LIGA NARODOV DOCELA PONE-SREČENA USTANOVA.

Kdo naj varje varhe svetnega mira, kadar se ne strinjajo veliki narodi, je vprašal v svojem govoru državni tajnik.

KLJUB LIGI NARODOV JE EVROPA V VEČNIH KRVAVIH SPOPADIH.

Washington, D. C. — Govor, ki ga je imel naš znanji minister Hughes in v katerem se je izrazil, da se nikakor ne da ohraniti miru s silo, si uradniški krogi tolmačijo za obsodbo lige narodov.

"Kdo naj varje varhe svetnega mira, kadar se večile ne strinjajo med sabo?" je vprašal državni tajnik.

Vprašanje se je nanašalo naravnost na sedanji evropski položaj. Liga narodov je osnovana na načelu, da naj njeni člani ohranijo svetni mir in uveljavljajo svoje ukrepe s silo — in docela se ji je izjalovilo uveljaviti in doseči mir v kateremkoli sporu, ki sedaj vznemirja in razburja Evropo.

Anglija in Francija se že zdalje bolj očitujeta in bližata k zlomu radi francoskega vpada v Nemčijo, in Francija je zagrozila s tem, da izstopi iz lige narodov, če se le kdo vmeša v njeno postojanje radi reparacijske krize.

Tajnik Hughes ni v svojem govoru pred konferenco socialnih delavcev imenoval lige, ali njegove opazke so bile povite v tako tenak pajčolan, da je sprejel uradni Washington njegov govor kakor za obsodbo lige narodov.

"Kljub težkočam, ki jih napravljajo nepopravljiva vprašanja, vidimo po celem svetu, da si vse prizadeva odpraviti ekonomska zla, ki jih je nam zapustila svetovna vojna," je dejal Hughes. "Industrija si prizadeva za dobiti zopet trdna tla, in narodi popravljajo z vso naglico škodo, ki jo je povzročila vojna na bojnih poljanah.

"Neumnost je iskati bistvenih pogojev za mir v umetno prirejenih ustanovah. Tiste pogoje je najti v razpoloženju vsakega naroda.

"Miru ne morete ohraniti s silo, zakaj, kdo bo zalagal, kdo kontroliral, kdo vodil tisto silo? Veliki narodi morejo res lahko brzati slabotno deželo, če so seveda zedinjeni v svojih političnih smernicah, in če ni tista slabotna dežela potrebna za jeziček na tehtnici političnega ravnotežja.

Ali kdo pa naj varje varhe, kadar se veliki narodi zlasajo med sabo?"

Mehiško-ameriška konferenca.

Delegatje so se zedinili v večini točk glede olja.

Mexico City, 17. maja. — Poluradno se poroča, da so ameriški in mehiški delegatje na sinočni seji zedinili glede petih važnih točk, ki se tičejo petrolejskega vprašanja. Dve točki se nista rešili in mehiška delegata sta se obrnila na predsednika Obregona za navodila.

Mehiško časopisje je zelo optimistično in napoveduje popoln uspeh konference.

Delavski list je sile, s katero razbura val nasprotij.

Los Angeles, Cal. — Upton Sinclair je bil najden v sredo zjutraj v policijski ječi v San Pedro. Policija je nalagala njegovo soprogo in prijatelje, ko je rekla, da je bil pisatelj odpeljan v Los Angeles.

Sinclair je bil danes zaslišan pred sodiščem in formalno obtožen kriminalnega sindikalizma. Na vprašanje, če se čuti krivega, je odgovoril, da ni zakrivil ničesar. Sodna obravnava se vrši 15. junija. Sinclair je bil izpuščen proti poročtvu \$500.

Los Angeles, Cal. — Upton Sinclair, avtor "Jungla", "Jimmie Higginsa" in mnogih drugih knjig, ki so znane po vsem svetu, je bil 15. maja svečer aretiran, ko je hotel govoriti stavarjem na Liberty Hillu nad losangeleskim pristaniščem San-Pedro. Policija je prepovedala vse javne shode v okolici pristanišča, odkar traja stavka mornarskih in pristaniških delavcev, ki so člani I. W. W.

Sinclair je informiral policijske oblasti v Los Angelesu, da je prepovedanje shodov kršenje ustave Združenih držav, ki jamči slehernemu prebivalcu svobodo govora in mirnega zborovanja. Zavedajoč se ustavnih pravic — je Sinclair sporočil policiji — bo on sklical shod na Liberty Hillu in tudi govoril na shodu. Istotako je Sinclair obvestil tudi župana, ki mu je svetoval, naj ne gre na shod.

Ob določenem času je Sinclair došel v družbi treh prijateljev na mesto. Takoj za njim se je pripeljal avtomobilu policijski načelnik Louis D. Oaks s več policiji. Na mestu je bilo zbranih večje število stavarjev in množica drugih radovednežev. Sinclair je vzel iz kupa knjižico z ustavo Združenih držav in pričel čitati uvod ustave. Komaj je pričel s citanjem, ga je policijski načelnik aretiral; on in njegovi trije tovariši so bili vrženi v avtomobil, ki je naglo izginil.

Sinclairjeva soproga in njegovi prijatelji so takoj obklicali vse (Dalje na 3. strani.)

Belgijski militaristi strli štrajk.

Saraski rudarji končali stavko. — Pristaniščni delavci v Hamburgu zastavkali.

Brusel, Belgija, 17. maja. — Mobilizacijska odredba belgijske vlade napram javnim železniškim telegrafskim in telefonskim nameštencem, ki so bili v stavki, je strla stavkovno gibanje teh delavcev. V delavskih organizacijah je zavladovalo veliko ogorčenje proti vladi.

Pariz, 17. maja. — Uradno poročilo se glasi, da so nemški rudarji v saraski dolini končali trimesečno stavko.

Hamburg, Nemčija, 17. maja. — Tukajšnji pristaniščni delavci so zavrgli odlok razsodišča, ki jim je povišalo mezdo za 300 mark na uro in zastavkali. Vse delo v pristanišču je prenehalo.

Rumunija noče pogodbe z Rusijo.

Bukarešt, 17. maja. — Pogajanja med Rumunijo in Sovjetsko Rusijo glede vponstavljenja trgovinskih stikov so bila včeraj pretrgana radi vprašanja priznanja sovjetske vlade. Ruski delegatje so zapustili Bukarešt.

VREME.

Chicago in okolice: V soboto nestalno, morda zopet dež. Lahki menjačiji so vetrovi. Temperatura v zadnjih 24 urah: najvišja 57, najnižja 47. Sonce izide ob 5:25, zaide ob 8:07.

PRIKLENJENA SVOBODA GOVORA!

San Pedro, Cal. — (Feder. Press.) — Leo Stark, organizator in voditelj tukajšnjih stavkajočih mornarskih in pristaniških delavcev, je govoril na shodu. Ker je bil v nevarnosti aretacije, se je dal prikleniti z verigo k svetilniškemu stebri; verigo so zaklenili s ključavnico in Starkovi tovariši so odnesli ključ. Ko je prišla policija, ji je vzel eno uro, predno je dobila ključ in odklenila Starka. Medtem pa je Stark ognjevito govoril veliki in navdušeni množici poslušalcev — priklenjen k stebri. Ni čuda, da ga zdaj nočejo izpustiti iz ječe! Policija zahteva \$25,000 poročtva.

PROTI KOMPANIJSKIM UNIJAM.

Jewell, predsednik unij železnih delavcev, se je potegnil za delavsko politično akcijo.

Cleveland, O. — (Fed. Press.) — "Zmešane skupine skebovi!" — S temi besedami je B. M. Jewell, predsednik železniškega departamenta Ameriške delavske federacije, karakteriziral kompanijske unije.

Jewell je govoril na letni konvenciji organizacije mehanikov New York Central železniški družbi. Njegov napad na kompanijske unije je veljal podobni organizaciji, katero je skotila omenjena železniška družba iz bivših stavkalkozov. Dejal je tudi, da je politična akcija absolutno potrebna, ako hoče organizirano delavstvo imeti gospodarsko moč. Ako se bodo unije zanašale samo na stavko, izgube bitko in bodo prejali slej poplomo poražene. Delavci morajo sami postaviti svoje kandidate in jih voliti ter vzeti politično oblast v svoje roke.

Unije železniških mehanikov, vposlenih pri New York Central in podrejenih družbah, so se odločile zahtevati 20 centov mesečnega povišja na uro; danes imajo 70 centov.

Ustanavljanje kompanijskih unij ni brez dobro preučene namene. Železniške družbe bi rade s temi "unijami" izpodrinile redne strokovne unije mehanikov, ki spadajo k Ameriški delavski federaciji. Vladni železniški delavski odbor priznava do danes redne unije in se ozira le na njihove prošnje ali zahteve, ne pa na kompanijske unije. Železniški kralji pa hočejo, da bi njihove "unije" dobile premoč nad rednimi; zato so mnoge družbe odklonile poravnave s stavkajočimi mehaniki in brž organizirale stavkokeze v kompanijske unije.

Edina rešitev za redne unije je, da opuste stare forme in se poindustrializirajo, to je, da se združijo v eno samo organizacijo, obenem pa sodelujejo z drugimi delavci vred na političnem polju.

Anglija se pogaja z Rusijo.

Krasin ima polno moč rešiti vsa sporna vprašanja.

London, 17. maja. — Ruski trgovinski komisar Leonid Krasin je danes konfiriral s Čufzonom, zunanjim ministrom, o spornih vprašanjih.

Krasin je izjavil včeraj, da ima polno moč rešiti vsa sporna vprašanja in skleniti novo pogodbo z Anglijo, če je treba. Dalje je rekel Krasin, da bosta obe deželi trpeli, ako pride do preloma. Rusija je na vsak način za mir in nadaljevanje trgovine; če pa Anglija hoče pretrgati vsako ceno, sovjeti se ne umaknejo. Sovjetska republika se vrača v normalne razmere in danes ločje izhaja brez angleškega blaga kot je kdaj prej.

Bonar Law odstopi vlad bolerni.

London, 17. maja. — Ministrski predsednik Andrew Bonar Law poda ostavko vsak čas radi boleznimi. Ima neko bolezen v grlu.

HARDING PRECEJ TRDO PRIJEL NEWYORČANE RADI 'MOKROTE'.

Preklje državnih prohibičnih postav utegne povzročiti mnogo sporov med državnimi in zveznimi oblastmi, meni predsednik.

PREDSEDNIK IN GOVERNERJI SO POD PRISILNO DOLENI UVELJAVLJATI USTAVO.

Newburgh, N. Y. — Preklje državnih prohibičnih statutor bi prav lahko povzročili razne večje ali manjše spore med državnimi in zveznimi oblastmi, meni predsednik Harding. To mnenje je izrazil Harding v pismu, ki ga je pisal Wesley Waitu. Predloga, ki jo je sprejela newyorkška legislatura, in ki čaka sedaj na akcijo governorja Smitha, prekljuje vse prohibične postavbe v državi New York.

"Vsa državni uradniki, ki je glasoval za to predlogo, je podvržen veleizdajski postavi, ker je prisegel, da bo čuval ustavo Združenih držav," je rečeno v pismu, ki ga je pisal Wait predsedniku.

V odgovoru je predsednik Harding pisal tole: "Medtem ko čaka Cuvillierjeva predloga na odobrenje od strani governorja Smitha, je težko reči o tej zadevi, da je dosegla stadij, kjer je ta ali ona zvezna oblast policajna določiti narodno politiko.

"V marsičem, kar mi pišete, se popolnoma strinjam s vami. Lincoln je dejal, da ne more narod v času, ko je bila sužnjost še vedno pripoznana ustanova po precejšnjem delu naše zveze, obstajati napol zaslužjen in napol avto-boden. Seveda je bilo to umestno reči še tedaj, ko je bila ustavna odredba proti sužnjosti, kakor pa sedaj, ko je ustavna določba proti kupčevanju s opojnimi pijanci.

"Narod je prostovoljno in premišljeno sprejel sedanjo politiko, ki je napisana v osemnajstem amendentu. To je postava cele dežele in vsake države v zvezi.

(Dalje na 3. strani.)

Baroni premoga so zdaj sodišče!

Obsojili so rudarsko unijo, da je "kriva izgredov v Herrinuu".

Washington, D. C. — Odvetnik posebnega odbora operatorjev mehkega premoga je v sredo predložil zvezni premošgovni komisiji dolg dokument, ki nosi naslov "Fakti masakrov in dveh sodnih obravnav v Herrinuu, Ill.". V tem dokumentu izjavljajo operatorji, da pravorek dveh porot, ki je opravil posamezna obtožbenje, je v resnici "pravorek krivde rudarske organizacije United Mine Workers of America".

Baroni premoga obtožujejo rudarsko organizacijo, da je "naredila načrte za umore, jih izvršila in s pomočjo davka, ki ga jemlje v obliki članarine, je dosegla, da roka pravice ni mogla priti morilec".

Infamni dokument se glasi da je, da je "nadvlada rudarjev porazila justico v državi Illinois in država je podlegla ter se odpovedala svojim prejšnjim oblastem".

ZADEVA MEHIŠKE IMIGRACIJE V PRISKAVI.

Washington, D. C. (Federated Press.) — Kakor poroča preklje-niški komisar Husband, je preklje-ga glede priseljavanja mehiških delavcev za jeklarne in poljske sladkorne pese v polnem teku. Kakor jeklarski trust tako je tudi sladkorni in veliki zadregi, ker primanjkuje v Ameriki cenene-ga inozemskega delavstva.

"Naši zastopniki na meji so obveščeni, naj prekljejo posebno to, če imajo ameriški tovarnarji delavske agente v Mehiki, kjer naj jemajo cenene delavce," je dejal Husband. "Naročeno jim je, naj pazijo na Mehikance, ki prehajajo preko meje, ne da bi zadostili priseljenskim zahtevam."

NOV KLIČ ZA ODPRTO DELAVNICO.

Washington, D. C. — Narodna zveza tovarnarjev je na svojem letnem zboru zaključila, da vlada ne sme konkurirati s privatnimi industrijami. Zveza se je tudi izrekla za svobodno naseljevanje, samo radikalec mora biti zadržan vstop v Ameriko. Neki govornik je dejal, da so delavske strokovne unije velika nevarnost za Združene države. "Amerika pade v boljševeze, če ne bodo unije strle in odprta delavnica splošno uveljavljena," je dejal govornik.

FRANCIJA ZDAJ PODPIRA GRKE.

Francoški imperialisti, jezni na Turke, najamejo Grke za novo vojno.

Pariz, 17. maja. — Grki so zdaj najemniki Francije. V zadnji vojni s Turki, v kateri so bili tepeni, so bili najemniki Anglije. Ako pride do nove vojne med Grki in Turki, bo Francija financirala grško armado.

Zunanje ministrstvo je včeraj priznalo, da francoska vlada podpira zahteve Venizelosa v Lozani, da mora Turčija umakniti svoje zahteve za vojno odškodnino. Neki višji uradnik zunanjega ministrstva je rekel, da je Francija prepričana, da Grčija ni odgovorna za vojno v Mali Aziji in zato ni treba, da bi plačala kakšno odškodnino Turkom.

Lausanne, Švice, 17. maja. — Mirovna pogajanja so vlečejo kakor morska kača. Venizelosov ultimatum, da polje Grška rajši v vojno, kakor da bi plačala odškodnino Turčiji, se ni spremenil stališča turških delegatov, ki zahtevajo odškodnino za storjeno škodo v Anatoliji. Iz Aten je prišla vest, da se Grki pripravljajo na obnovev vojne.

Angleži, ki so kupili kontrolne interese bagdadske železnice, so prišli v konflikt s Chesterjevimi ameriškim koncesijami, posebno ob mozulski meji. Jena Francozov glede najnovejšega angleškega plana v Turčiji se še ni polegla; pravijo, da švicarski bankirji, ki so prodali delnice Angležem, so bili le agentje Nemecev.

Od kanonov do plugov.

Kruppove tovarne izdelujejo danes poljedelske stroje in orodje.

Essen, okupirana Nemčija. — (Fed. Press.) — Ime Krupp je prej pomenilo topove in drugo morilno orodje. Dolga leta so bile Kruppove tovarne proizvajale najogromnejših kanonov, kar jih je videl svet, strofne in drugih strojev za moderno klanje ljudi.

Danes pa so Kruppove tovarne nekaj popolnoma drugega. "Sablje se izpreminjajo v črtila pri plugu", kot se glasi prirolovca. V tovarnah se zdaj izdelujejo poljedelski stroji, lokomotive, tovarni avtomobili, železni mostovi in tisoč drugih koristnih stvari od traktorja do zdravniških aparatov in umetnih zob. Izprememba je prišla, ne da bi se izpremenilo delavsko oboje. Ravno tisti delavci, ki so prej delali topove, delajo danes kmetijske stroje. Delavci so organizirani stoodstotno. Vsaka tovarna ima delavskega delegata, ki skupaj tvorijo delavski svet, katerega morajo Kruppi priznavati, ker jim tako velja zakon nemške republike.

FINANČNI IN POLITIČNI INTERESI PROTI FORDU.

Foughkepsie, N. Y. — Detroit-ski tovarnar Henry Ford je priznal, da ima le malo upanja na dosego predsedniške službe Združenih držav. Dejal je, da bi mu finančni in politični interesi nikoli ne dovolili stopiti v volilno areno. Semkaj je prišel na razgovor s blaginjakom newyorkške državne demokratske stranke,

PRIPRAVE ZA DRUGO POLITIČNO LASANJE V POLNEM TEKU.

Brundage se hoče maščevati nad Smallom ter okubiti njegove predloge do kosti s pomočjo republikancev in demokratov.

POLITIČNI ODMERI GOVERNERJEVE IMAGE NAD DRŽAVNIM PRAVDNIKOM.

Springfield, Ill. — "Okubimo denarna dovoljenja za departmente pod kontrolo governorja Smalla v predlogi za splošne izdatke v znesku po \$18,000,000 do kosti!"

To povelje je prišlo kot gleslo iz srede Brundageovih republikancev in demokratov po porazu, ki ga je doživel državni pravdnik, ko ni marala poslanska zbornica preglaševati governorja, ki je državni pravdniku nad pol milijona dolarjev v njegovi privojilni predlogi.

Predloga za razne splošne izdatke je bila uvedena v poslanski zbornici zadnji terek tik pred koncem sešedanja. Le malo poslancev je vedelo za to. Poslanec so izvedeli, da ni bila vročena hišnemu uradniku, kakor je običajno, nego jo je vročil načelnik Edward Smajkal privojilnemu komiteju. Smajkal je "šedel" na njej ter odgovarjal tistim, ki so ga vprašali, kaj je s njo, da je preobložen s delom. Člani poslanske zbornice ne vedo, kaj in kako je s mnogimi postavodajnimi zadevami.

Pred dvema letoma je bila takozvana "omnibus" predloga obložena s amementi na konferenci. To je bil velik škandal. V tem sešedanju jo bodo premevali na svetlem, hahor pravilo.

To, da bo vsako najmanjše gibanje, ki bi stremilo za črtanjem vseh samljivih podrobnosti v predlogi, imelo tedaj, kadar pride predloga pred poslansko zbornico, podporo od strani vseh demokratov in tistih 49 republikancev, ki so glasovali s državnim pravdnikom v terek, amatrjo za gotovo stvar. Predlogo bodo skrdili najmanj za tri milijone dolarjev.

(Dalje na 3. strani.)

Pregled dnevnih dogodkov.

Amerika.

Državni tajnik Hughes je napadel ligo narodov kot poneprečeno institucijo.

Harding je oštel Newyorkane, ker se upirajo prohibiciji.

Upton Sinclair, ki je bil aretiran, ko je čital ustavo, izpuščen iz ječe.

Več ko 400 delavcev vrženih v zapor v Los Angelesu.

Protestna stavka šumarjev na Zapadu konšana.

Oljni magnatje zopet rujejo proti Mehiki.

Baroni premoga napadli rudarsko organizacijo.

Inozemstvo.

Francija zdaj podpira Grke proti Turkom.

Belgijska vlada strla stavko javnih nameštencev.

Kitajske čete v boju z banditi.

Krasin konfirira s Čufzonom v Londonu.

NA ANGLEŠKEM IMAJO KLINIKO ZA PORODNO KONTROLO.

London, Anglija. (Federated Press.) — Edina klinika na Angleškem, ki daje posamič ženskam pojasnila glede porodne kontrole, prinaša srečo mnogim ženskam, ker jih oprošča strahu pred porođnim trpljenjem in raznimi drugimi skrbmi, ki so v zvezi s porođom. Zdravniki na tej kliniki pravijo, da je njih klinika zelo blagodejna in da je odvrgla že mnoge družinske nesreče in prepire. Klinika, ustanovljena v Londonu, predlanskim, je bila mnogim ženskam iz Škotske, Irske in celo iz zasledene ozemlja v Nemčiji prava pravcata me-

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Cene oglasov po dogovoru. Naklada ne na vrata.

Naročnina: Zedinjene države (vključno Chicago) \$2.50 na leto, \$2.50 na pol leta in \$1.25 na tri mesece; Chicago \$2.50 na leto, \$2.50 na pol leta, \$1.25 na tri mesece, in za inostranstvo \$3.00.

Naslov na vso, kar ima stik s listom:

"PROSVETA"

2657-59 So. Lawrence Avenue, Chicago, Illinois.

"THE ENLIGHTENMENT"

Organ of the Slovene National Benefit Society.

Owned by the Slovene National Benefit Society.

Advertising rates on agreement.

Subscription: United States (except Chicago) and Canada \$5 per year; Chicago \$6.00, and foreign countries \$8.00 per year.

"MEMBER OF THE FEDERATED PRESS"

Datum v oglasu n. pr. (March 31-23) poleg vsakega imena na naslovu pomeni da vam je s tem dnem postojala naročnina. Poslovito je pravilno, da se vam ne ustavi list.

KDO OVIRA STAVBINSTVO?

Stavbinstvo zopet pojema. Saj iz dnevnih vesti je razvideti, da so v New Yorku odložili stavbinska dela za sto milijonov dolarjev in v Chicagu za pet in sedemdeset milijonov dolarjev na kasnejši čas. Kot vzrok se navajajo previsoki stavbinski stroški. Kaj pa povzroča visoke stavbinske stroške? Ali so mogoče delavske mezde ali visoka cena stavbinskemu materialu?

Ali so mezde stavbinskih delavcev tako visoke, da odgovarjajo draginji?

Kdor je nepristranski, bo rekel, da mezde stavbinskih delavcev ne odgovarjajo draginji. Stavbinski delavci ne delajo stalno skozi vse leto, zato se njih mezda čita le na papirju. Ako stavbinski delavec dela le osem ali devet mesecev v letu, še ni rečeno, da ni treba njemu skrbeti za prehranitev njegove družine, ko ne dela. Navadno so stavbinski delavci brez dela po zimi, ko je draginja največja in so prehranitveni stroški najvišji, ker je treba skrbeti tudi za kurjavo. Pa tudi za razsvetljavo gre več denarja po zimi kot poleti. Nabaviti si je treba tople zimске obleke, kar zopet povzroča življenjske stroške v družini. Poleg tega se ni mezda stavbinskih delavcev tako povišala, da bi odgovarjala draginji, ako bi delali skozi vse leto. Saj tako je soditi po statističnih izkazih o draginji, ki jih priobčuje delavski statistični biro vsaki mesec.

Zdaj si pa oglejmo cene stavbinskega materiala! Cene za stavbinski material so letos po statističnih izkazih za 96 odstotkov višje kot v letu 1913. Ali postoje res kakšni vzroki za tako visoko podražitev stavbinskega materiala? Ni jih! Oprostite, zmotili smo se. Pač postoji en razlog za podražitev stavbinskega materiala in ta se da povedati z besedami "lakomnost po večjem profitu."

Komaj so bili letos tukaj prvi znaki, da bo živahna stavbinska sezona, že so pričele plezati cene stavbinskemu materialu kviško. Stavbinski podjetniki so seveda podpisali pogodbe po starih cenah z majhnim pribitkom za možno povišanje cen. Ali stavbinski material se je pričel tako hitro dražiti, da so stavbinski podjetniki sprevideli, da ne bo dobička, ako grade na podlagi novih cen. Narasčajoče podražanje stavbinskega materiala je ostrašilo stavbinske podjetnike in ljudi, ki so mislili letos graditi.

Produktivni troški za stavbinski material so ceneji ali pa ravno tako visoki, kot so bili v letu 1913. Stroji za produciranje stavbinskega materiala so bili v teh letih izboljšani, tako da delavci, ki obratujejo te stroje, producirajo veliko več, kot so v letu 1913. Prevažanje stavbinskega materiala se je res podražilo, ker je bil sprejet Esch-Cumminsov transportni zakon. Ali povišani transportni troški ne upravičujejo 96-odstotnega podražanja stavbinskega materiala.

V kamnolomih, v katerih lomijo stavbinski kamen in apnenec so v letu 1913 vrtali luknje za nabojne večinoma s svedri na roko. Kdor gre danes v okolico Chicaga, se lahko prepriča na svoje oči, da to delo izvršujejo svedri, katere goni električna sila. Parne lopate, ki zajemajo pesek y jezernih, rekah in peščenih jamah so veliko večje in gibljejo hitreje kot v letu 1913. V tem letu so stavbinski material večinoma dovažali na stavbišča še na vozovih, katere so vlekli konji. Na voz so naložili kvečjem od dveh do tri tone stavbinskega materiala. Danes prevažajo stavbinski material tovorni motorni vozovi, na katere nalože od štirih do deset ton stavbinskega materiala. Stroji za obdelovanje lesa so se tudi izboljšali. V tovarnah za cement je uvedena boljše metoda za delo in tudi stroji so izboljšani. Peči, v katerih žgo apno, so izboljšane, povečane in producirajo več kot v letu 1913. Tudi v opekar-nah, v katerih žgo opeko, so bile uvedene izboljšave, da se je pomnožila produkcija. Producira se več in z nižjimi stroški. Poleg pa prihaja na trg nov nadomestilni stav-binski material, ki nadomesti opeko, les in železo in ka-terega produkcijski stroški so nižji od prvinskega ma-terijala.

Zakaj se je torej podražil stavbinski material za šest in devedeset odstotkov?

Lakomnost po večjem profitu je tega kriva!

JAVNA GOVORNICA.

Glasovi članov S. N. P. J.
in čitateljev Prosveta.

Is Wisconsin. — Ko čitam "Prosveto", se me polasti želja, odgovoriti na nekatere dopise. O, ko bi bilo tako lahko pisat kot čitat, bi že, ali pa da bi nam "G. N." kupil stroje kakor jih je proletarijat njema, pa bi tudi jas neodvisno pisala in mu povedala, kar mu gre po pravici. Tako, da, "G. N." poštnjak, le odprti proletariatu, da bo videl, kje se ga drži pijavka.

"G. N." piše v svojem članku, ki ga je "Prosveta" ponatisnila, da je edini slovenski list, ki lahko piše neodvisno in pove, kar se mu ljubi. Seveda lahko, dokler ima proletarijat zaprte oči, da ne vidi, da ravno leti, kogar je postavil na noge in mu dal bis v roke, ga zdaj biha in zasmahuje. Prizna, da ga vzdržujejo oglasi in naročniki, zato pa v zahvalo i-menuje naše liste proletarsko ša-sopisje.

Če bi ne imel urednik pri gos-popskih čajtenгах slame namesto možganov, bi tega ne zapisal. "Prosveta" in "Proletarec" sta res delavska lista, in kot taka, od-visna od delavcev, ne pa od kaka-ga bankirja ali šifkartaša. Delav-ci, ki se zavedajo, da so le njih roke vsemogoče, bodo enkrat po-medli s izkoriščevalci, neodvisna-ši sploh in kmalu pustili neodvis-ne gosposke čajtenge. To bo v kor-ist delavcev samih in naročili se bodo na prave svoje liste, ki pi-šejo in agitirajo za koristi prole-tariata, ker so od njega odvisni in za njega delajo.

Vsakdo si lahko misli, kako bo nekdo delal za drugega, če ko-gar ni odvisen. In tako je tudi s lastnikom in urednikom G. N. Ne delata za nas, ker nista od nas od-visna, pač pa si morda domišlju-je, da smo mi odvisni od njiju. Oni je nam proletarcom napravil poslopje, ki je stalo pred 17 leti \$100,000 v New Yorku in tudi za srotilniko je dal \$1,000 v njego-vem neodvisnem papirju. Vsa j za-pisano je bilo tako. Pa mu še ni dosti; kakor izgleda, se mu cedijo slane še po nekih 60,000 dolarjih, katerih ni mogel spraviti v svojo malho, ker mu jih preklicani pro-letariat ni pustil.

Naj je Kristan zakrivil še kar-koli, lastnik in urednik pri G. N. nista tako nedolžna, da bi lahko metala na njega kamenje, čeprav so njih knjige tako čiste kot pi-šeta. Pometeta naj predvsem pred pragom, da bo tudi tam čisto, da se tisti, ki bo prišel pogledat njih listine, ne bo spodtaknil. Potem še ju je volja; naj gresta pome-tat še drugam. Dobrodošli, neod-visneži, kar neodvisno pometite, saj je tudi vaše dolžnost, saj so vas siromaki napravili neodvisne, pa še vi pokazite, kaj ste naredili dobrega zanje.

Kristus je baje rekel, kdor ni z njim, da je proti njemu. Zapom-nite si, da kdor ni z narodom, je proti narodu in proti samemu se-bi.

V mislih imam slovensko siro-tišnico, katere ideja je bila moja največja želja, da bi se uresničila. Žal, da je takrat tako hitro zaupa-la ta misel, kakor se je zbudila. Ko bi ne bila zaspala, bi bila mor-da že danes uresničena, toda ta-krat še ni bilo dnevnika "Prosvete", da bi nas budil. Neodvisni dnevniki je bil G. N., ki pa je la-hko neodvisno pisal, kar je hotel. Zakaj je potem pustil zaspati to prekoristno idejo? Kje je tisti tavšent? Komu ga je dal!

Dasi nimam drugega kot zdra-ve roke in še kar s temi zaslužim, ne smem porabiti, kakor bi hote-la, vendar, ako boste začeli usta-novljati slovensko sirotišnico, bom pripomogla, kolikor mi bo mogoče. To je nekaj zelo potreb-nega za naš narod, kako bi stori-li, pa ne vem svetovati. Mislim, da bi se ta naloga najbolj podala S. N. P. J. Ona naj bi nabirala potrebni kapital. Ne smeli bi pa prenehati, če bi takoj ne dobili zadosti in nahirati bi morali, dok-ler bi ne bila nabrana zadostna vsota. Res, da je svetovna vojna marsikomu zmešala štrane, pa za slovensko sirotišnico se je prene-halo pobirati že pred vojno. Kaj se je potem zgodilo z nabranim de-narjem, mi ni znano. Naj se je že naredilo karkoli, goljufani noče-mo biti. Pa zaščitno odkraka, že-ne in dekleta. Ako prav delamo za slovensko sirotišnico odzaj deset let, nič za to, samo, da bo enkrat vse. Ko bodo naši mošje videli našo požrtvovalnost, bodo tudi oni pripomogli. Zavedajmo se, da v slogi je moč.

Pri tej prekoristni ideji bi ne smelo biti na strankarstvu kakor je bilo pri republikanskem zdru-ženju, niti ne nevoščljivosti. Do-brodošel naj bi bil vsak: od naj-vnetejšega katoličana, do največ-jeega nevernika. Pričakovati je velikega nasprotstva, toda bodimo pripravljeni in ne ustrašimo se!

Žal je še mnogo takih ljudi, da se veselo, če vidi, da drugim ne gre tako dobro kakor njim samim, in taki bodo gotovo prišli z vsako-vratnimi izgovori. Tode zamaši-mo ušesa, kjer bomo slišali na-sprotstvo in delujmo dalje, da se uresniči naša želja. Slovenska sirotišnica nam bo prava domovi-na, kajti v nji bomo govorili naš ljubi jezik in prava mati nam bo, ker bodo ji znane naše težave, ne bo nas zaničevala, kot nas je za-ničevala gnila Avstrija, da se nas zaničevanje še vedno drži, da nas tuji narodi nazivajo s "hunkoti". Pomislimo, če se še nam tako go-di, ki delamo za vzgojo naše mladi-ne ter še ne nošimo devet kri-žev, kako se mora goditi šele uvo-gim starem, nezmožnim za delo, in bednim sirotam, ki nimajo ni-kakega pokrovitelja.

Pred petnajst leti sem videla v neki ubožnici (poor house) slučaj da mi se sedaj volze stopijo v oči, ko se domislim. Tega iz posebnega vzroka ne smem opisati. Pomagati pa nisem smela in tudi brez dru-ge pomoči ne mogla, kar se nisem znele besede angleškega. Takih slučajev, ki so naravnost škandal za današnje civilizacije, je ne-dvomno zadosti, zato je najnuj-nejša potreba, da storimo korak na to stvar. Če bi bila le polovica slovenskega naroda za to, smo lahko prepričani, da se bo druga polovica polagoma pridružila. Ni-kogar pa ni treba siliti ali ga celo zaničevati, ako ni takoj za to idejo, pač pa mu je treba polagoma dokazovati, da je stvar potrebna in časoma bi sam spre-videl, da je tako.

Nek dopisnik pravi, da se bo pokazalo pri volitvah, koliko so žene zmogne in da so mogle prav valed tega delati za žensko volilno pravico, da tako lažje držijo narod nazaj. Potrdim mu, toda obenem vprašujem, zakaj so ženske "očkje", pri volitvah? Zakaj bomo ravno radi ženak še dolgo plesali, kakor bodo godli mogoči? Zato, ker se ženske pre-malo zanimajo za politiko, nekatere sploh ničesar ne šitajo in še kaj čitajo, so tako površne, da jim je čitanje brez pomena. Potem seveda ne morejo voditi ne pre-udariti, kaj je prav in kaj ni in jim je vseeno, kdo je izvoljen. Če gredo na voliče, volijo tjavend-an, za zabavo, ali pa pod kontrol-lo svojih mož. Verstvo jih tudi še precej drži nazaj, kajti ženske je se težje prepričati, da je vera bajka, kakor pa moške. Prav za-voljo vere nekatere žene same sebi ne verjamejo, da delajo za kapital, nego so si gotove, da ka-pital dela zanje. Nekoč sem čula delavko iz tovarne za vžigalice, ki je prišla domov in prinesla deset dolarjev-pede, kako je pokleknila in skupaj sklenila roke ter mo-li-la: "O, bog, daj gospodu od te fabrike še dolgo življenje in zdravje, ker da ljudem toliko za-sluziti!" — "Pomislj, — mi je rekla — koliko ljudi živi tovar-nar." Pa ko sem ji hotela doka-zati, da le ona kolikortoliko živi dotičnega gospoda, ne pa gospod njo, mi je rekla, da ko bi mu prav zastoj delala in pustila teh de-set dolarjev, kaj bi si gospod žnjimi pomagal; še za sol ne bi imel. Ženska je bila Slovenka, komaj par let v Ameriki.

Neka Nemka, ki je bila tu ro-jena in stara že petdeset let, je zaslužila v vojnem času, ko je bilo vse tako drago, po dvanajst do-larjev na teden s delom v restav-raciji. Bilo je tik pred predsedni-škimi volitvami, pa je rekla, da tako ne more iti naprej, da bi še dalje volili demokrate, če pomisli-mo, kake pede so sedaj. Misli-li si moramo, da bo šla na ta način Amerika "kaput", je rekla. Pa ko sem ji rekla, da ni dober ne re-publikanec, ne demokrat in sploh naj ne gleda na stranko temveč na osebo ter naj voli Debsa, ki je človek za delavca in da bo boljše za Ameriko in nas, če bo on iz-voljen, se je začudila in ustrašila, da ji je kar sape zmanjkalo. — "Kaj, Debsa bomo volili, on je vendar kaznjenev v ječi, jako ne-varen in slab človek, hudeleec in še socialist povrhu." Na moje vprašanje, kak hudeleec je Debs in če ona ve, zakaj je v ječi, pa mi je odgovorila: "V ječi je, to je vse in dovolj. Vlada že-ve, zakaj ga je vtaknila noter." Pripomnila je še, da mi "stren-žeri", ki smo služili v starem kra-

ju po dva dolarja na leto ter do-lali naš dan, nočemo delati tu, nego hočemo, da drugi z nami de-lajo njih imetje. In zato da smo socialisti ter si izmislimo vsake stranke. Hotela nam je reči tudi bolševiki, pa ker je pri njih be-seda bolševik nekaj ostudnega in pregrešnega in ker je bila verna katoličanka, se ni hotela pregrešiti in si umazati ust s tako be-sedo. Nisem mogla pri njej opraviti drugega kot bridko sem se ji na-smehnila in jo pustila.

Pa sodite, rojaki, katere izmed opisanih delavk je bila bolj nespametna. Nespametni sta bili obe, a ameriška Nemka, še veliko bolj kot pa ravno sem došla Slovenka. Nemka me od tistega razgovora ni več ogovorila, na ulici pa se mi umakne, če me ima srečati. Tako se ni treba šuditi, če so žen-ske sadrlek pri volitvah in da so res mogleti ravno valed tega dela-li za njih volilno pravico, ker so s tem pridobili. Toda ženske bodo enkrat tudi prišle do spoznanja, ko bodo to uvidele, bo mogočtem izkoristajo njih moče in sinove in ko bodo to uvidele, bo mogočtem odklenkalo. Pravijo, da je ženskih glasov več kakor moških in njih ravnateljstvo štejejo kakor moški. Večina pa zmaga. Veselim se tega dne in šelim ga užskati.

Se bi kaj povedala, pa se je do-pila itak preveč zavkeal; pa mo-goče še drugikat. Zasadja pa po-zdrav vsem naročnikom delavskih listov in "Prosveti" šelim obilo uspeha. — A. K.

Waukegan, North Chicago, Ill.

Dne 20. maja priredi socialistič-ni klub št. 45 J. S. Z. veselico s dramatično predstavo "Kralj na Betajnovi" v treh dejanjih. Igro je še lahko videl vsakdo, ki se kaj zanima za dramatsko in opisana je bila v "Prosveti" in "Prole-tarec". Igrali jo bodo sodrugi kluba št. 1 J. S. Z. iz Chicaga. Ker nam je še znano, da so pri omenjenem klubu izvrstni igralci, upamo, da bo igra dobro usvajana. V tujaknjni naselbini ta Cankar-jeva drama še ni bila igrana, zato so vabljani vsi ljubitelji drama-tičnih predstav iz tujaknje in iz bližnjih naselbin na udeležitev dne 20. maja. Pričetek je točno ob treh popoldne.

Dobiček od te prireditve je na-menjen za koristi, izobrazbo in napredek vobde. Vsakomur je do-bre znano, ako kmet ne bo sejal, sadil in obdeloval polje, mu ne bo obrodilo in dalo vžitnega sadu, ki ga potrebuje. Bavnotako je s so-cializmom. Ako ne bomo delova-li, tudi ne bomo nikdar rešeni ka-pitalistične sužnosti. Če pa hoče-mo kaj doseči, je treba, da smo politično organizirani. Treba je dobrih časopisov, knjig, agitator-jev in pri vsem tem tudi denarnih sredstev.

Kakor je razvidno iz govorje-nja, nekatere žene ni znano, da je J. S. Zvega združena z delavci vseh drugih narodnosti, a Finci, Poljaki, Litvinci, Nemci in tako naprej. Mislijo, da je to samo peščica Slovencev, ki je popolno-ma sama zase. Ni tako, temveč v skupnosti jih je tisoče in tisoče, ki se bore za delavske koristi. Med vsemi temi tisoči pa je glav-na oseba in faktor v gibanju E. V. Debs. Njega nekateri hvallijo, da je mož na svojem mestu, da bi pri-stopili k socialistični zvezi, v or-ganizaciji sodelovali skupno žnjim, tega pa ne. Rajše vse kaj drugega, ni pa potreba nikomur, da bi se žrtvoval toliko, da bi si drugje škodoval. Vsak malo pa bo šlo. Ako bi se delavci žrtvovali samo desetinko za svoje gibanje kakor se za druge stvari, bi še bili daleč naprej kot smo sedaj.

Drugi zopet pravi: Kaj misliš, da bo ta in ta zate kaj naredil. Tu je zmota. Posameznik ne napravi nič, pa če ima še tako dobro voljo. Stvar je namreč drugačna: če bo ta nekaj napravil, oni nekaj, ti nekaj, drugi in tretji nekaj, bodo nazadnje vsi skupaj napra-vili vse. Še več takih fraz in izgo-varjanj je, ki pa ne držijo in jih ne bom označil. Kdor ima resnjo voljo, delovati za delavske koristi, naj deluje. Omahljivec in bojaz-ljivec J. S. Z. ne potrebuje, ampak dobre in stvarne ter neustra-šene delovalce.

Socialistični klub ima svoje red-ne seje vsako drugo nedeljo gne-secu, ki pričenjajo dopoldne ob pol desetih v mali dvorani S. N. Doma. Kdor ima resno voljo pri-stopiti in delovati v skupnosti, naj pristopi. Na osebnost se tu ne ozira, kajti osebnost je grob na-predku.

Še enkrat uljudno vabi na veli-ko udeležbo dne 20. maja — sode-lavatelji.

Meteoriti.

Barbaraka Rusija.

Kdo pobija poruhrske delavce in preka kri iz Nemčije!

Barbaraka Rusija!

Kdo pobija delavce in poliga delavske domove v Italiji!

Barbaraka Rusija!

Kdo pobija indijske naciona-liste!

Barbaraka Rusija!

Kdo mori Irce!

Barbaraka Rusija!

Kdo biča do krvi in smrti ka-nenec v Floridi!

Barbaraka Rusija!

Kdo — kdo — kdo!!!

Barbaraka Rusija — vse, vse, vse!

Njegova bikovost, Mussolini.

Prizor za bogove je bil v Rimu pred kratkim. Angleški kralj in njegova stara sta posetila Rim. Obiskala sta papeža, italijanskega kralja in Mussolinija. Musse-lini je vsakakor dejal angleškemu kralju nekaj podobnega: "Vidi, Jur, ti lahko greš k papežu in na-šemu kralju, ampak onadva nista nič proti meni. Pravi kralj in bas Italije sem jaz!"

Kapitalisti so organizirani po industrijah (v trustih). Zakaj se ne bi tudi delavci organizirali po industrijah?

Kravnja gostija (in kupčija).

V Britiški Kolumbiji je bila krava v gosteh. Pripeljali so jo za svileni vrvi v dvorano in tristo mliakarskih magnatov je napilo sdravico kravi s njenim lastnim mlekom.

Edini stvar pri tej gostiji, ki ima še nekaj pameti, je bila krava.

Čemu po ovinkih?

Zakaj "Glas Hifkartašva" ne zapiše naravnosti: Etbin Kristan, jugoslovanski izseljeniški poslanec v New Yorku, je kradel, ro-pal, aleparil in izvršil še ta in ta sločin? Zakaj!!!

Anglija ne bo vodila "krihar-ske vojne" z Rusijo. Mussolini in papež tudi ne. Manjka namreč kriharjev.

Oče Kazimir bi dal ustreliti Budkaviča vsak dan enkrat — samo zato, da se ne pozabi.

Patrova dilemma.

(No copyright. To pomeni, da Kazimir ali njegov zeleni akribant lahko zavijeta, zasnučeta in oku-tita naslednje vrstice kolikor se jima ljubi.)

Kazimir: Najbolj me jezi, ker mi je škof prepovedal napadati slamocece v Jolietu.

Hugo: Pa napadajmo socialiste, saj je vseeno.

Kazimir: Kaj pa tisti protesti, ki bi jih morala dobiti "Prosveta", pa jih ni?

Hugo: Zdi se mi, dragi moj, da so naju grešniki potegnili za nos. Njih spovedne obljube so menda ravno toliko vredne kot naša odvosa grehov — med nama rečeno.

Boljševiška Francija mora do-biti prvo darilo za uničevanje in-dustrij.

Banditi in banditi.

Kitajska ima svoje bandite, Amerika ima svoje bandite.

Kitajski banditje zahtevajo milijon dolarjev odkupnine, naši banditje pa zahtevajo petsto mi-ljonov dolarjev odkupnine za ukraden sladkor.

Kitajski banditki so revčki.

K. T. Z.

PREDSEDNIK HARDING RAZ-TEGNIL ČAS SVOJE MUDITVE V ALASKI

Washington, D. C. — Nečr, o-ziroma program Hardingovega potovanja po zapadu je bil izpre-menjen na konferenci s tajnikom Hooverjem v toliko, da se bo predsednik mudil dva tedna v A-laski. To bo zakanilo Hardingov povratek v Washington toliko, da bo dospel v prestolice lele po 1. septembru.

LISTNICA UREDNIŠTVA

Ole Blum, Wash. — Ohrnite se na držanega tajnika države Illi-nois (State Department, Spring-field, Ill.) Kolikor je bilo aklenje-nega zaradi bonusa za veterane svetovne vojne, ki so vstopili v ameriško armado iz drž. Illinois, smo objavili. Ko bo kaj več šle-njenega in bomo prejeli tudi po-drobnosti, bomo priobčili. — Pa-zdrav!

